



Tot een drenzerig ettertje overb

Regisseur Dirk Tanghe verschraalt Thomas Bernhards „Wereldverbeteraar”

Van onze redacteur

UTRECHT — Om misverstanden te voorkomen, eerst even dit: mag een artiest een klassiek werk naar zijn hand zetten? Van mij wel. Zolang hij recht doet aan het origineel. Dirk Tanghe maakte bij De Paardenkathedraal een zeer persoonlijke versie van *De wereldverbeteraar*. Van Thomas Bernhard geen spoor. Hier is onrecht geschied.

THEATER

IN 1979, goed tien jaar voor zijn dood, liet Thomas Bernhard steeds opzichtiger autobiografische sporen na in zijn werk. *Wittgensteins Neffe* (1982) en *Auslöschung* (1986) zijn wat dat betreft sleutelteksten, die tot een beter begrip van zijn toneelstukken kunnen leiden. De lezer verneemt er meer over Bernhards „levensmens”, de 35 jaar oudere Hedwig Stavianicek, die hem, voor wie het leven een opdracht was, overeind hield. Ook over zijn huismeid, de enige wier aanwezigheid hij verdroeg. Toen ze stokoud was en met pensioen wou gaan, bood hij haar een loonsverdubbeling aan als ze bleef.

Die levensmens, dat „noodzakelijk kwaad”, is natuurlijk niemand minder dan de meid uit *De wereldverbeteraar*. Dit zorgelijk kijkend en trekkenend besje moet zich de gramstorigheid van haar 63-jarige baas laten welgevalen. Marie-Louise Stheins speelt deze rol vol naar binnen geslagen verbittering. Ze draagt een microfoonje, maar zelfs daarmee is haar schaars gemompel amper hoorbaar in de luidsprekers. Mooi zo.

Baasje is een gekwetst genie. Lucide tot op het krankzinnige af, maar jammerlijk aan zijn stoel gekluisterd. Hij wacht er op de universitaire delegatie die hem een eredoctoraat brengt. Roem en eer oogstte hij voor een traktaat ter verbetering van de wereld. Allemaal ijdelheid, weet hij nu. Verbeteren is afschaffen waar je tegen bent, maar „als we alles afschaffen, komt alles toch weer terug”.

Peter De Graef mag zich uitleven in deze monoloog met onderbrekingen. De stoel waartoe hij veroordeeld is, staat op een smalle speelstrook, die is afgeboord met een plastic geel voorhang. De twee bouwspots die hem van onderen uitlichten, bezorgen hem een ziekelijk grauwe gelaatskleur en werpen griezelige schaduwen op het doek. Deze grillige uitvergroting dient het doel van regisseur Dirk Tanghe. Mag zijn, maar het doel is abject.

En wel om volgende redenen. Bernhards stukken zitten vol hypersensitieve aristocraten, die hun kennis benutten om imperfecties aan te klagen. Vanuit hun geprivilegieerde positie — zelf niet zonder smet — keren ze zich tegen elke nivellering. Hoe kunnen ze dat nog als ze zelf gortige boeren zijn? De wereldverbeteraar van Bernhard zegt systematisch „mein Kind”, betuttelend en toch enigszins liefhebbend. In de reeks *zoetekes*, *lievekes* en *miekes* schiet daar bij De Graef weinig van over.

Het is bekend dat De Graef zich graag teksten eigen maakt en ze dan al denkend-sprekend vrijgeeft. Dat heeft in dit geval een zeer hoge prijs. Herhaaldelijk schakelt hij over naar het Duits, Hollands en West-Vlaams. Waarom? Een raadsel. Nederlandse kranten schrijven zelfs dat vertaler Hans W. Backx voor een soepel Vlaams toontje gezorgd heeft. Klinkklare onzin. Dit is op vier komma's en zeven er/daar-ervangingen na de tekst die Backx in 1980 voor Baal maakte.

Door die vrije omgang met de tekst treden de hele voorstelling door omissies en verschuivingen op. De strak gecomponeer-



Marie-Louise Stheins en Peter De Graef in „De Wereldverbeteraar”: compleet de m

de schriftuur, die met haar herhalingen en antithesen voor een typisch ritme zorgt, gaat hierdoor compleet de mist in. Als De Graef dan! bovendien! ook nog! gaat bekkentrekken en rochelen, dan vraag ik me af of er van

Bernhard nog iets overblijft. Een klein drenzerig ettertje, ja. Een van de zoveel facetten die Bernhard rijk is. Niet wat schraaltjes?

• De Pa
„De wer
avond en
in de Voo
ber in C
begin feb
235.04.9

Geert SELS

3/12/97

n drenzerig ettertje overblijft

anghe verschraalt Thomas Bernhards „Wereldverbeteraar”

redacteur

den te voorkomen, eerst even dit: werk naar zijn hand zetten? Van het aan het origineel. Dirk Tanghe draal een zeer persoonlijke versie van Thomas Bernhard geen spoor.

Peter De Graef mag zich uitleven in deze monoloog met onderbrekingen. De stoel waartoe hij veroordeeld is, staat op een smalle speelstrook, die is afgeboord met een plastic geel voorhang. De twee bouwspots die hem van onderen uitlichten, bezorgen hem een ziekelijk grauwe gelaatskleur en werpen griezelige schaduwen op het doek. Deze grillige uitvergroting dient het doel van regisseur Dirk Tanghe. Mag zijn, maar het doel is abject.

En wel om volgende redenen. Bernhards stukken zitten vol hypersensitieve aristocraten, die hun kennis benutten om imperfecties aan te klagen. Vanuit hun geprivilegieerde positie — zelf niet zonder smet — keren ze zich tegen elke nivellering. Hoe kunnen ze dat nog als ze zelf gortige boeren zijn? De wereldverbeteraar van Bernhard zegt systematisch „mein Kind”, betuttelend en toch enigszins liefhebbend. In de reeks *zoetekes*, *lievekes* en *miekes* schiet daar bij De Graef weinig van over.

Het is bekend dat De Graef zich graag teksten eigen maakt en ze dan al denkend-sprekend vrijgeeft. Dat heeft in dit geval een zeer hoge prijs. Herhaaldelijk schakelt hij over naar het Duits, Hollands en West-Vlaams. Waarom? Een raadsel. Nederlandse kranten schrijven zelfs dat vertaler Hans W. Backx voor een soepel Vlaams toontje gezorgd heeft. Klinkklare onzin. Dit is op vier komma's en zeven er/daar-ervangingen na de tekst die Backx in 1980 voor Baal maakte.

Door die vrije omgang met de tekst treden de hele voorstelling door omissies en verschuivingen op. De strak gecomponeer-



Marie-Louise Stheins en Peter De Graef in „De Wereldverbeteraar”: compleet de mist in. © Sjouke Dijkstra

de schriftuur, die met haar herhalingen en antithesen voor een typisch ritme zorgt, gaat hierdoor compleet de mist in. Als De Graef dan! bovendien! ook nog! gaat bekkentrekken en rochelen, dan vraag ik me af of er van

Bernhard nog iets overblijft.

Een klein drenzerig ettertje, ja. Een van de zoveel facetten die Bernhard rijk is. Niet wat schraaltjes?

• De Paardenkathedraal speelt „De wereldverbeteraar”. Vanavond en morgen premièrereeks in de Vooruit (Gent), 10 december in CC Hasselt. Tournee tot begin februari. Inlichtingen: 03-235.04.90.

Geert SELS